

1. Achtergrond

Op 28 oktober 2008 organiseerde de VOB een werkconferentie met de naam 'Valuing Libraries, Meeting of Minds.' Tijdens deze bijeenkomst werd voor het eerst op landelijk niveau gesproken over de maatschappelijke opbrengst van bibliotheken en het belang van het meten en aantonen hiervan. Deze bijeenkomst leidde echter niet tot concrete projecten om met dit thema aan de slag te gaan.

Recente ontwikkelingen binnen samenleving en politiek hebben er voor gezorgd dat de discussie over de maatschappelijke waarde van bibliotheken bij velen weer hoog op de agenda is komen te staan. De discussie wordt aangewakkerd door aankondigingen van bezuinigingen bij gemeenten en provincies en de vraagtekens die daar worden geplaatst over de legitimiteit van (publieke financiering van) de bibliotheek. Veelal worden deze twijfels onderbouwd in termen van afnemend draagvlak dat tot uiting komt in een afname in uitleningen en ledenaantallen. Dergelijke cijfers over de output van de bibliotheken vormen ook nog vaak de basis waarop de maatschappelijke rol van de bibliotheek wordt uitgedrukt. Strikt genomen doen deze maatstaven echter geen recht aan de maatschappelijke functie die de bibliotheek werkelijk vervult. Deze is immers veel breder dan het uitlenen van boeken. Bovendien ligt de focus hierbij op het gebruik van de bibliotheek in plaats van het effect dat dit gebruik teweeg brengt. Maar als we weten hoeveel boeken er worden uitgeleend, weten we nog niet wat het lezen van die boeken bijdraagt aan het maatschappelijk welzijn.

Tot nu toe zijn er geen indicatoren beschikbaar om de maatschappelijke opbrengst van de bibliotheek meetbaar en zichtbaar te maken. Uit verschillende hoeken bereiken het SIOB dan ook zorgen en vragen over de afwezigheid van kennis over de *outcomes* van het openbaar bibliotheekwerk en wordt de behoefte geuit aan instrumenten om deze *outcomes* te meten en aan te tonen. Het SIOB heeft zichzelf daarom ten doel gesteld om het kennisniveau over de maatschappelijke waarde (*outcome*) van de bibliotheek te verhogen en een instrument te ontwikkelen waarmee deze waarde gemeten en aangetoond kan worden. Hiertoe wordt een onderzoekstraject opgestart dat wordt uitgesplitst in twee fasen: (1) de ontwikkeling van een meetinstrument en (2) de inzet van het meetinstrument om de werkelijke mate van maatschappelijke opbrengst van de bibliotheek te toetsen. De hieronder beschreven probleemstelling en werkwijze hebben betrekking op de eerste onderzoeksfase.

2. Probleemstelling

De hoofdvraag van het onderzoek luidt als volgt:

Welke aspecten van de maatschappelijke opbrengst van openbare bibliotheken zijn te onderscheiden?

Doel van het onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de elementen van maatschappelijke opbrengst die in het meetinstrument meegenomen zouden moeten worden.

3. Werkwijze

In deze eerste onderzoeksfase wordt gezocht naar een kwalitatieve omschrijving van de rol die bibliotheken (denken te) bekleden in de samenleving. Startpunt van deze fase is de uitvoer van een uitgebreid literatuuronderzoek waaruit een dimensie-indeling van maatschappelijke opbrengst kan worden afgeleid. Vervolgens worden interviews afgenomen met woordvoerders van een aantal bibliotheken en PSO's waarin deze dimensies worden getoetst en 'aangekleed'. In deze interviews

staat de vraag centraal wat de organisatie zichzelf ten doel stelt aangaande haar maatschappelijke functie en welke effecten men hiermee binnen de samenleving teweeg verwacht te brengen.

Ter afsluiting van deze fase wordt bij een aantal bibliotheken een meer diepgaand case-onderzoek uitgevoerd. Hierbij wordt niet alleen de bibliotheek zelf ondervraagd, maar wordt de maatschappelijke waarde van de betreffende bibliotheek vanuit verschillende perspectieven belicht, dus ook vanuit provincie en gemeente en mogelijk ook vanuit netwerkpartners, het onderwijs en culturele instellingen.